

Rodno odgovorno finansiranje ličnih asistenata za osobe sa invaliditetom na Kosovu

Ernera Dušica, koautorica, Mreža žena Kosova

Međunarodne obaveze

- Konvencija Ujedinjenih nacija (UN) o pravima osoba sa invaliditetom (KPOI)
- Strategija EU o pravima osoba sa invaliditetom 2021-2030
- Akcioni plan za rodnu ravnopravnost (APRR) III

Kosovski pravni okvir

- Zakon o osposobljavanju, profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom
- Zakon o porodičnim i socijalnim uslugama
 - “Neposredno socijalno staranje” kao “pružanje pomoći oko kućnih poslova, lične nege, kretanja, komuniciranja i vršenje nadzora. Socijalna briga može se ostvariti u kući samog lica, posebnom centru za dnevni boravak ili nekoj rezidentnoj instituciji.”
- Kosovski program za rodnu ravnopravnost 2020-2024
- Nacionalna strategija o pravima osoba sa invaliditetom u Republici Kosovo

Kosovski pravni okvir: Predstojeći

- Nacrt zakona o proceni, priznavanju statusa, beneficijama i uslugama za osobe sa invaliditetom
- Nacrt zakona o socijalnim i porodičnim uslugama
- Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona br. 04/L-131 o državnim penzionim šemama
- Godišnji budžeti Kosova

Analiza stanja

Tabela I. Ukupan broj korisnika sa ličnim asistentima 2019-2021

Godina	PPTP	Slepe osobe	# i % osoba sa ličnim asistentima prema polu				
			Žene	%	Muškarci	%	Ukupno
2019	2,238	1,593	1,717	44.8%	2,114	55.2%	3,831
2020	2,161	1,468	1,619	44.6%	2,010	55.4%	3,629
2021	2,108	1,391	1,576	45.0%	1,923	55.0%	3,499

Analiza stanja

Tabela 3. Korisnici invalidske penzije sa ličnim asistentima Nadoknada prema polu

	PPTP						Slepe osobe					
	Žene			Muškarci			Žene			Muškarci		
Godina	#	Iznos	%	#	Iznos	%	#	Iznos	%	#	Iznos	%
2019	1006	€383,125	45.1	1232	€465,625	54.9	711	€188,310	43.8	882	€241,532	56.2
2020	970	€363,720	44.9	1191	€445,875	55,1	649	€160,375	44.1	819	€202,850	55.9
2021	955	€370,275	46	1153	€434,595	54	621	€159,050	43.9	770	€202,925	56.1

Analiza stanja

Tabela 4. Procenjeni troškovi finansiranja ličnih asistenata od strane Vlade

	Procenjeni troškovi po osobi				Procenjeni ukupni troškovi				Ukupno
	PPTP		Slepe osobe		PPTP		Slepe osobe		PPTP i slepe osobe
	Mesečno	Godišnje	Mesečno	Godišnje	Mesečno	Godišnje	Mesečno	Godišnje	Godišnje
Trenutna paušalna stopa	€150	€1,800	€125	€1,500	€316,200	€3,794,400	€173,875	€2,086,500	€5,880,900
Trenutna minimalna zarada	€170	€2,040	€170	€2,040	€358,360	€4,300,320	€236,470	€2,837,640	€7,137,960
Planirana minimalna zarada	€250	€3,000	€250	€3,000	€527,000	€6,324,000	€347,750	€4,173,000	€10,497,000
Prosečna bruto zarada	€484	€5,808	€484	€5,808	€1,020,272	€12,243,264	€673,244	€8,078,923	€20,322,187

Preporuke

Preporuke

- Izmeniti postojeće zakone inkorporiranjem doslednih, međunarodno priznatih definicija invaliditeta :
 - Zakon br. 02/L-17 o porodičnim i socijalnim uslugama
 - Zakon br. 2003/23 o invalidskim penzijama
 - Zakon br. 05/L-021 o zaštiti od diskriminacije
 - Godišnja budžetska izdvajanja
- Obezbediti da oni koriste intersekcionalni pristup rodu, obraćajući pažnju na intersekcionalnost sa etničkom pripadnošću, starosnom dobi i drugim faktorima koji bi mogli da ometaju pristup odgovarajućim uslugama nege.
- Pre izmene/usvajanja zakona, obezbediti da se procena uticaja na rodnu ravnopravnost sprovodi kao deo procene regulatornog uticaja uključene u Strategiju bolje regulative 2.0 za Kosovo.

Preporuke

- Ispitati kriterijume podobnosti za ličnu asistenciju i stvarne potrebe
 - Mnogim osobama će možda biti potrebna lična asistencija .
 - Osobe sa invaliditetom od preko 50% mogu imati potrebu za više ličnih asistenata.
 - Nekima će možda biti potrebni asistenti sa skraćenim radnim vremenom samo pola radnog vremena.
- U sekundarnom zakonodavstvu navesti minimalno iskustvo, stručnost i kvalifikacije koje lični asistenti moraju imati da bi pružili kvalifikovane usluge, kao što je obavezna obuka i kvalifikaciono testiranje.
 - Regulisati kontinuiranu izgradnju kapaciteta za lične asistente.
 - Osobe se i dalje trebaju birati od strane ili u dogovoru sa osobama sa invaliditetom.

Preporuke

- Uspostaviti jasnu, stalnu budžetsku liniju posebno za finansiranje šeme lične asistencije.
 - Na osnovu rodne analize, proceniti stvarni potreban budžet, uzimajući u obzir potrebno vreme.
 - Povećati iznos predviđen budžetom po ličnom asistentu sa 150 € za lične asistente PPTP osoba i 125 € za slepe osobe kako bi se uskladio najmanje sa minimalnom platom (trenutno 170 €) i idealno prosečnom platom (484 €).
 - Planirati moguću inflaciju.
 - Osobe sa invaliditetom bi i dalje mogle da raspodeljuju isplate kako bi minimizirale troškove transfera, dok bi vlada mogla da zadrži 10% penzijskih doprinosa za registrovane lične asistente, sprečavajući tako siromaštvo.

Preporuke

- Da bi se pokrili troškovi, poboljšati naplatu povezanih prihoda:
 - Sprovesti povećane novčane kazne za preduzeća koja ne obezbeđuju pristupačne fizičke lokacije i usluge u skladu sa zakonima;
 - Za one koji ne zapošljavaju osobe sa invaliditetom u skladu sa zakonom; i
 - Za one za koje se utvrdi da su diskriminirali osobe sa invaliditetom ili su im povredili prava.
- Razmisliti o uvođenju većih poreza na luksuzne proizvode, kao što su vozila i alkohol.
- U izradi nacрта zakona, budžeta i sekundarnog zakonodavstva preduzeti smislene konsultacije sa organizacijama za prava žena koje rade sa osobama sa invaliditetom.